

Doğum Sonu Erken Dönemde Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanmasının Önemi: Geleneksel Derleme

The Importance of Father-Preterm Newborn Bonding in the Early Postpartum Period: Traditional Review

Uğur GÜL¹, Emine EFE²

ÖZ

Bu derlemenin ilk amacı, literatürde yer alan bağlanma kavramının tanımını hem ebeveyn tarafından hem bebek tarafından açıklığa kavuşturmadır. Bir diğer amacı ise zamanından erken doğan bebeğe sahip babaların baba-preterm yenidoğan bağlanmasının önemini vurgulamaktır. Preterm yenidoğanların hayatta kalabilmeleri için en iyi seçenek Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde gelişiminin desteklenmesidir. Bu süreçte yoğun bakım kuralları nedeniyle babalar ikinci planda kalabilmekte ve bebeklerini oldukça sınırlı bir zaman diliminde görmektedirler. Bu nedenle babalar bebekleri ile yeterli zaman geçiremedikleri için yeterli etkileşime giremez ve baba-preterm yenidoğan bağlanması olumsuz etkilenir. Bu derlemede, baba-preterm yenidoğan bağlanmasını olumsuz etkileyen bazı önemli durumlar ele alınmakta ve güncel literatür doğrultusunda derlenmektedir. Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde görev yapan hemşirelerin baba-preterm yenidoğan bağlanmasının klinik özelliklerini bilmesi ve bağlanma temelli hemşirelik uygulamalarında bulunması baba-preterm yenidoğan bağlanmasını güçlendirebilir. Preterm doğum nedeniyle Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde yatışa bağlı preterm-anne-baba üçlünün doğum sonu erken dönemde bağlanmasının geliştirilmesi için güncel literatür doğrultusunda bağlanma temelli hemşirelik yaklaşımının önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Baba, Bağlanma, Pediatri hemşiresi, Yenidoğan yoğun bakım ünitesi

ABSTRACT

The first aim of this review is to clarify the concept of bonding in the literature from both the parental and infant perspectives. Another aim is to highlight the importance of father-infant bonding for fathers of preterm infants. The best option for preterm newborns to survive is to support their development in the Neonatal Intensive Care Unit. In this process, fathers can be secondary due to intensive care rules and see their babies for a very limited period of time. As a result, fathers may not be able to interact sufficiently with their babies because they cannot spend enough time with them, and the bonding between father and preterm baby may be negatively affected. In this review, some important situations that negatively affect father-preterm neonatal bonding are discussed and summarized in line with the current literature. Nurses in the Neonatal Intensive Care Unit should be aware of the clinical features of father-preterm neonatal bonding and how their nursing practices can enhance it. The importance of bonding-based nursing approach is emphasized in line with the current literature in order to improve the bonding of preterm infant-mother-father triad hospitalized in the Neonatal Intensive Care Unit due to preterm birth in the early postpartum period.

Keywords: Bonding, Father, Neonatal intensive care unit, Pediatric nurse

Bu derleme doktora tezinin bir bölümünden türetilmiştir (Tez No:879581). Bu doktora tezi TÜBİTAK 1002-A Hızlı Destek Modülü kapsamında 223S075 proje numarası ile desteklenmiştir.

¹ Arş. Gör. Dr., Uğur GÜL, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, ugurgul6061@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1428-166X

² Prof. Dr., Emine EFE, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Akdeniz Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, eefe@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-6569-2365

İletişim / Corresponding Author: Uğur GÜL
e-posta/e-mail: ugurgul6061@gmail.com

Geliş Tarihi / Received: 26.09.2024
Kabul Tarihi/Accepted: 20.12.2024

GİRİŞ

Sağlıklı İnsanlar 2030 (Healthy People 2030), önümüzdeki on yıl içinde sağlık ve refahı artırmayı hedefleyerek veri temelli ulusal hedefler belirlemekte ve eylem stratejileri sunmaktadır. Preterm doğumlarla ilgili olarak "Erken doğumu azaltma" başlığı altında MICH 07 kodlu bir hedef belirlemiştir. Bu hedef 2018 yılında başlamış olup, o yıl canlı doğumların %10'unun erken doğum olduğu bildirilmiştir. 2022 yılında bu oran %10,4'e yükselmiştir. Kuruluş, mevcut durumun hedeflerine ulaşmadığını ve ideal oranın %9,4 olduğunu vurgulamıştır.¹

Erken doğumlar, beş yaş altı ölüm nedenleri arasında yer almaya devam etmektedir ve 2019 yılında yaklaşık 900.000 preterm yenidoğan hayatını kaybetmiştir.² Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), son 10 yılda 150 milyon bebeğin erken doğduğunu bildirmektedir. Her 10 doğumdan birinin erken doğum olduğu ve her 40 saniyede bir bebeğin hayatını kaybettiği belirtilmektedir. Ayrıca, son on yılda erken doğum oranlarının dünya genelinde değişmediği vurgulanmaktadır.³ Bu sebeple, yenidoğan sağlığını en üst seviyeye çıkarmak ve preterm doğumları azaltmak için hem ulusal hem de uluslararası düzeyde gereken preterm bakımın zamanında ve yerinde sağlanması kritik öneme sahiptir.

Bağlanma Kavramlarının Tanımlanması

Literatürde bağlanma ile ilgili iki farklı kavram bulunmaktadır: "attachment" ve "bonding". Bu iki terim genellikle eş anlamlı olarak kullanılsa da literatürde birbirlerinden farklı anlamlara gelmektedir.^{4,5} Attachment, bebeğin birincil bakıcısıyla kurduğu ilişkiye odaklanırken, bonding ebeveynin duygu, düşünce ve davranışlarını tanımlamaktadır.⁵

Bağlanma (Attachment)

Bağlanma (attachment), gebelik sürecinde başlayan, embriyo döneminden yaşlılık dönemine kadar devam eden ve bireyler arasında duygusal bir birliktelik olarak tanımlanır.⁶ Bağlanma kavramının kuramsallaştırılması genellikle psikanalist John Bowlby'e atfedilir. Ancak Bowlby,

sadece psikanalitik teoriye bağlı kalmayıp, hayvanlar üzerindeki deneysel çalışmaların sonuçlarını ve yenidoğanların bakım pratiklerini de incelemiştir.^{7,8} Bu kuramın temelinde, annenin bebeğinin dış dünyaya uyum sağlamasında ve olumsuz durumlarda bebeğin güvenli bir ortamda kalabilmesini sağlayacak şekilde desteklenmesi vardır.⁶

Bağlanma (Bonding)

Bonding kavramı ise 1970'lerde Amerikalı pediatrist Marshall H. Klaus (1927-2017) ve John H. Kennell (1922-2013) tarafından tanımlanmıştır. Kennell ve Klaus (1984), Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nden (YYBÜ) taburcu olan prematüre bebeklerin kronik hastalıkları olmamasına rağmen, tekrarlı hastaneye yatışlarının veya uzun süreli ebeveyn ayrılıklarının bebeklerin sağlık durumunu etkilediğini belirtmişlerdir.⁹ Bonding, ebeveynlerin bebeklerine karşı duygusal, bilişsel ve davranışsal durumlarına odaklanır.⁵ Klaus ve Kennell, özellikle erken ya da uzun süreli ayrılıkların erken doğan ya da hastanede yatan bebeklerin annelerinin davranışları üzerindeki etkilerini ve hastane uygulamalarındaki değişikliklerin anne-bebek ilişkisini nasıl iyileştirebileceğini araştırmışlardır. Klaus ve Kennell'in 1972'deki çalışması önemli bir dönüm noktasıdır. Bu çalışmada, doğumdan kısa bir süre sonra bebekleriyle uzun süreli fiziksel temas kuran annelerin, kontrol grubundaki annelere kıyasla daha koruyucu ve etkileşimli davrandıkları, ayrıca daha yüksek annelik yeterliliklerine sahip oldukları bulunmuştur.¹⁰ Klaus ve Kennell, 1976 yılında bağlanmanın (bonding) temel ilkelerinden biri olarak "hassas dönem" kavramını ortaya koymuşlardır. Hassas dönem, doğum sonrası erken dönemde ebeveynlerin bebekleriyle yakın temas halinde olmalarının bebeğin gelişimi açısından kritik olduğunu vurgular.¹⁰ Başarılı bir bağlanma için doğumdan sonraki ilk saatte anne ile bebek arasındaki yakın temasın gerekli olduğu yönündeki görüşleri, anne-bebek ilişkisi için bağlanmanın önemini göstermiştir. Ayrıca, doğum sırasında ten tene temas için yeterli zaman ayrılmasının

önemli olduğu ve erken lohusalık dönemindeki ekstra temasın uzun vadede anne davranışları üzerinde pozitif etkileri olabileceği iddia edilmiştir.

Özetle, attachment çocuğun primer bakıcısı ile nasıl ilişki kurduğunu tanımlarken, bonding ise ebeveynin duygu, düşünce ve davranışlarını tanımlamaktadır.⁵

Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanması Neden Önemli?

Baba-preterm yenidoğan bağlanmasının hem yenidoğan sağlığı açısından hem de preterm yenidoğan sağlığı açısından faydaları bulunmaktadır.

Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanmasının Yenidoğan Sağlığı Açısından Önemi

Doğum sonrası ilk yıl boyunca yenidoğanlar, hayatta kalabilmek için büyük ölçüde birincil bakım verenlerine bağımlıdır. Özellikle erken doğan yenidoğanların sinir sistemi ilk yıl içinde hızlı bir gelişim göstermekte ve bu süreç devam etmektedir.¹¹ Yenidoğanın ihtiyaçları, ebeveynler tarafından sevgi dolu ve tutarlı bir şekilde karşılandığında bebekte güven duygusu oluşmaktadır. İlk yıllarında, yenidoğanların beyin gelişimi, anne, baba veya birincil bakım verenleriyle olan bağlanma ilişkilerinden etkilenir.^{12,13} Babanın bebekle yeterince etkileşimde bulunmaması durumunda, bebeğin bir yaşına geldiğinde davranış sorunları gelişebileceği öne sürülmektedir.¹⁴ Özellikle ilgisiz babaların çocuklarında bu riskin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Erken dönemde ebeveyn ve bebek arasındaki bağlanma, çocuğun sosyal becerileri üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilir.¹⁵

Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanmasının Baba Sağlığı Açısından Önemi

Babalık bağlanmasının optimal seviyede olması, babaların sağlık durumu üzerinde etkili olabilir.¹⁶ Bebekleriyle yakın bir ilişki içinde olan ve bakım süreçlerine aktif olarak katılan babaların, superior temporal sulkus ve amigdala bölgelerinde yüksek düzeyde aktivasyon gözlemlendiği ve annelerle benzer sinirsel tepkiler gösterdiği belirtilmektedir.¹⁷ Öte yandan, doğumdan

sonra 24. ayda babaların bebekleriyle düşük düzeyde ve yetersiz bağlanmaları ile babanın ebeveynlik stresi arasında korelasyonel bir ilişki olduğu belirtilmektedir.¹⁶ Baba ve preterm yenidoğan arasındaki bağlanmanın baba sağlığı üzerindeki önemini anlamak için bağlanma eksikliği ile ilişkilendirilen semptomların bilinmesi gerekmektedir. Doğum sonrası altıncı haftada babalarda görülen depresif belirtilerin, bebekleriyle zayıf bağlanma kurmaları ile ilişkilendirildiği ifade edilmektedir.¹⁸ Baba-bebek bağlanmasının anne-bebek bağlanmasından ve doğum öncesi anne ve baba arasındaki ilişkilerden etkilendiği belirtilmiştir.¹⁹ Bebekleriyle etkileşimde bulunan ve bakımını üstlenen babaların zamanla testosteron seviyelerinde azalma görülebilmektedir.²⁰ Erken doğum sonrası dönemde babaların bebeklerle fiziksel temasının (ten-tene teması) kortizol seviyelerinde düşüş, stres düzeylerinde azalma ve kan basıncında düşme ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.²¹⁻²³ Ayrıca, ten-tene temasın babalarda şükür, mutluluk ve sevgi gibi güçlü duygular uyandırdığı ifade edilmektedir.²³⁻²⁵ Baba-bebek bağlanmasının bebeğe sağladığı yararların yanı sıra babalar için de çeşitli faydaları bulunmaktadır. Güçlü baba-bebek bağları olan babaların çevresiyle daha uyumlu, benlik saygısı yüksek, eğitimde başarılı, empatik ve çocuklarının zararlı alışkanlıklardan korunmasında önemli rol oynadıkları ifade edilmektedir.^{26,27}

Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanması

Sağlıklı bir bebek sahibi olmak, tüm ebeveynlerin arzusudur. Ancak, erken doğum durumunda bu beklenti her zaman gerçekleşmeyebilir. Preterm yenidoğanlar için en uygun tedavi seçeneği YYBÜ'de tedavi görmektir. Bu durum ise ebeveynler için stresli bir süreç yaratmaktadır.²⁸⁻³¹ Erken doğumun getirdiği ani ve beklenmedik durumlar, ebeveynlerin ebeveynlik rollerine hazırlanmak için yeterli zamanı olmamasına neden olabilir.²⁸ Ayrıca, preterm yenidoğanın YYBÜ'de yatması, ebeveyn ile bebek arasındaki normal bağlanma sürecini kesintiye uğratabilir.^{5,23,28,32}

Literatürde, erken doğum ile ebeveyn ve bebek arasında bağlanma sorunlarının ortaya çıkabileceği belirtilmektedir. YYBÜ’de tedavi gören preterm yenidoğanlar ve ebeveynleri arasında tam anlamıyla bir bağlanma sağlanamadığı, bunun yanı sıra hormonal ve nöral gelişim süreçlerinde bozulmalar yaşandığı ifade edilmektedir.^{13,23,33}

Preterm yenidoğanın YYBÜ’ye kabulü, ebeveynlerin bireysel özelliklerine bağlı olarak farklı deneyimlere ve süreçlere neden olmaktadır. Bir çalışmada, babaların erken dönemde bebeklerine bağlanmada annelere göre daha fazla zorluk yaşadıkları belirtilmiştir.³⁴ Erken doğum sonrası YYBÜ’ye yatışı yapılan preterm yenidoğanların ilk ziyaretçilerinin genellikle babalar olduğu gözlemlenmiştir. Babalar, eşlerinin tedavisi ile ilgili endişe duymakla birlikte, bebeklerinin YYBÜ’de olmasından da kaygı duyabilirler. Bu durum, babalarda eşleri ve çocukları arasında bir bölünmüşlük hissi yaratmaktadır.³⁵ YYBÜ’de yatan bebeklerin babaları ile yapılan niteliksel bir çalışmada üç ana tema belirlenmiştir: eş desteği (anne ve bebeğin ihtiyaçlarını öncelikli olarak görmek, erken doğum nedeniyle suçluluk hissine karşı koymak ve annenin bebeği reddetme korkusu), annenin bakım sürecine katılımı (bakım sırasında anneyi gözlemlemek ve gebelikte özel bir bağ kurma), ve çift ilişkisi (eşlerle iş birliği ve özel bağ).³⁶ Babalar, sadece çocuklarının bakımını üstlenmekle kalmaz, aynı zamanda eşlerine destek olmak, iş ve sosyal çevre gibi birçok faktörle başa çıkmak zorundadır. Bu faktörlerin birleşimi, baba-preterm yenidoğan bağlanmasını olumsuz yönde etkileyebilir.

Baba-preterm yenidoğan bağlanmasını etkileyen yenidoğan yoğun bakım ünitesi’ne ilişkin bazı değişkenler

Babaların preterm yenidoğanın günlük bakımına dahil olma

Ebeveyn-çocuk ilişkilerinde bağlanma, ebeveynin rolünü vurgulayan bir kavramdır.^{9,37} Ebeveynler, çocuklarıyla kurdukları duygusal bağı, günlük etkileşimler ve bakım davranışları aracılığıyla ifade ederler.³⁸⁻⁴⁰ Ancak, babalar bebeklerine

yeterli zaman ayıramayabilirler. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD), babalık izinlerine yönelik politikalar geliştirerek baba-çocuk bağlanmasını erken dönemde desteklemeye çalışmaktadır. Avustralya’da, babaların yenidoğan bebekleriyle bağ kurmalarını sağlamak amacıyla iki haftalık ücretli izin verilmektedir.⁴¹ Benzer şekilde, Birleşik Krallık Hükümeti de 2003 yılından bu yana iki haftalık babalık izni ve maaş sağlamaktadır (UK Government, 2015). Bu uygulamaların temel amacı, babaların bebek bakımı sürecine aktif katılımını teşvik etmek ve çocukların sağlıklı gelişimini desteklemektir.³⁹ Türkiye’de ise babalar, özel sektörde çalışanlarsa 5 gün, devlet memurlarıysa 657 sayılı kanunun 104. maddesi uyarınca 10 gün izin alabilmektedir.⁴² Bir çalışmada, doğum sonrası 1. ve 6. aylarda babaların bebekleriyle bağ kurma eksikliğinin, yeterli izin alamamaktan kaynaklandığı belirtilmiştir.⁴³ Türkiye’de babaların diğer OECD ülkelerine kıyasla daha kısa yasal izin hakları bulunmaktadır. Bebeklerle duygusal bağın, anne ya da baba fark etmeksizin etkin zaman geçirilerek kurulduğu düşünüldüğünde, Türkiye’deki babaların bebekleriyle erken dönemde duygusal bağ geliştirmesinin zor olduğu öne sürülebilir.

Yoğun bakımda bebeği yatan babalar, bebeklerinin hassasiyeti nedeniyle bakım sürecine katılmak istemeyebilir. Babalar, bu zor süreçte bebeklerinin bakımına dahil olma konusunda dışlanmış hissedebilirler.⁴⁴ Ancak, preterm bebeklerin bakımına babaların katılımı, bağlanmanın gelişmesi açısından kritiktir. Son yıllarda yapılan çalışmalar, babaların preterm bebeklerin bakımına katılmasının baba-bebek bağlanmasını güçlendirdiğini ortaya koymaktadır.^{31,40,45-48} Bir meta-sentez çalışması, babaların bakım verici rolünün, baba-bebek bağlanmasının gelişiminde önemli olduğunu vurgulamaktadır.⁴⁹ Literatürdeki diğer araştırmalar da babanın bakım davranışları ile baba-bebek bağlanma düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir.^{40,47,50}

Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nin Karmaşık Yapısı, Düzeni ve Bağlanma

Babaların bebekleriyle bağ kurmalarını etkileyen diğer bir etken ise YYBÜ'nün karmaşık yapısıdır. YYBÜ'deki tıbbi cihazlar, babaların preterm bebekleriyle optimal bağlanmasını olumsuz yönde etkileyebilir.¹³ Preterm yenidoğanın uzun vadeli gelişimsel sonuçları açısından bu bağlanmanın önemi büyüktür. Araştırmalar, babaların YYBÜ ortamındaki tıbbi cihazlardan gelen sesler ve genel gürültü nedeniyle stres yaşadıklarını ortaya koymaktadır.^{31,44,51-53} Ayrıca, YYBÜ ziyaretleri nedeniyle preterm doğan bebeklerin babalarının, term doğan bebeklerin babalarına göre daha fazla stres yaşadığı belirtilmektedir.^{52,53} Babalar, YYBÜ ortamını karmaşık, zorlayıcı ve stresli bir yer olarak algılamaktadır.³¹ Bunun yanı sıra, babanın stres ve anksiyete seviyesinin, postpartum dönemde bağlanma açısından önemli bir belirleyici olduğu vurgulanmaktadır.⁵⁴ Başka bir araştırma, YYBÜ'de bebekleri yatan babaların stres seviyeleri arttıkça bağlanma düzenlerinin de azaldığını göstermektedir.⁵⁴ Bu nedenle, preterm yenidoğan sahibi babalar baba-preterm bağlanması açısından risk altındadır.

Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde Babaların Bilgi İhtiyacı

YYBÜ'de bebeği yatan babalar, kritik rollere sahip olmalarına rağmen sıklıkla göz ardı edilerek bireysel ihtiyaçlarını kendilerinin karşılaması gerekmektedir. Babaların YYBÜ süreci hakkında yeterince bilgilendirilmemesi, bu ihtiyaçlardan biridir.⁵⁵ Özellikle ilk kez baba olan erkekler, neyle karşılaşacaklarını bilmedikleri için bilinmeyen durumlara karşı endişe duymaktadır.⁵⁶ Ayrıca, babalar bebeklerinin tanı ve tedavisi hakkında bilgi eksikliği yaşamaktadır.⁵² Babaların yalnızca "diğer ebeveyn" rolünün ötesine geçebilecekleri belirtilmektedir. YYBÜ'ye bebeğin kabulü sırasında babaların bilgilendirilmesi, onların kendilerini daha yeterli hissetmelerine ve motivasyonlarını artırmalarına yardımcı olabilir.⁴⁴ Deneyimli hemşire ve sağlık profesyonellerinin varlığı, babaların bilgi

ihtiyaçlarını karşılayarak baba-bebek bağına güçlendirmeye yardımcı olabilir. Ebeveynlerin YYBÜ'deki öğrenme ihtiyaçlarının olduğu vurgulanmaktadır.⁵⁷ Hemşirelerin babaları anneler aracılığıyla bilgilendirmesi yerine doğrudan bilgilendirmesi gerektiği ifade edilmektedir.⁵⁸

Preterm Bebeğin Görünümü

Preterm bebeklerin YYBÜ'deki görünümü, babaların stres seviyelerini önemli ölçüde artıran bir faktördür.⁵³ Özellikle çok düşük doğum ağırlığına sahip preterm bebeklerin babalarında daha yüksek stres seviyeleri gözlemlenmektedir.⁵² Türkiye'de yapılan bir araştırma, preterm yenidoğanın ebeveynler üzerindeki stresin en yüksek kaynağı olduğunu ortaya koymuştur.⁵⁹ Bir başka çalışmada, 32. gebelik haftasından önce ve 1500 gramdan hafif doğan preterm bebeklerin iki yaşına geldiklerinde bağlanma türleri incelenmiştir. Bu araştırmanın örneklem grubunu, gelişimsel bakım desteği sunan iki hastane oluşturmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, 26. gebelik haftasından önce doğan preterm bebeklerin güvenli bağlanma oranının %23 olduğu, ancak 26. gebelik haftasının üzerinde doğan preterm bebeklerde bu oranının %69'a çıktığı belirtilmiştir. Preterm bebeklerin doğum haftası azaldıkça, güvenli bağlanma oranının da düştüğü görülmektedir. Ayrıca, güvenli bağlanan çocukların bilişsel gelişimlerinin daha iyi olduğu ifade edilmektedir.³²

Babaların Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesi'nde Etkin Zaman Geçirmesi

Ebeveynlerin için, güçlü bir bağın oluşmasının anahtarı, ebeveynlerin bebekleriyle yeterli ve etkili bir şekilde vakit geçirmeleridir. Bebekleriyle daha fazla zaman geçiren ebeveynler, doğal olarak daha güçlü bir bağ kurma şansı elde ederler.⁶⁰ Brady ve meslektaşları (2017) gerçekleştirdikleri meta-sentez çalışmasında, birçok babanın bebekleriyle erken dönemde nitelikli zaman geçirerek güçlü bağlar oluşturabileceklerini vurgulamışlardır.³⁹ Ayrıca, Heo ve Oh (2019) tarafından geliştirilen Ebeveyn Katılımını Geliştirme

Programı, doğum sonrası erken dönemde YYBÜ’de babaların bebeklerinin bakımına katılımını teşvik ederek baba-preterm yenidoğan bağlanmasını artırmış ve olumlu sonuçlar elde edilmiştir.⁴⁰ Babalar bebekleriyle vakit geçirdiklerinde, bebeklerinin ihtiyaçlarını daha iyi anlayabilir ve bu ihtiyaçları zamanında karşılayabilirler. Bu durum, babaların bebekleriyle olan duygusal bağını güçlendirebilir ve bebeklerin güvenli bağlanmasını destekleyebilir.

Baba-Preterm Yenidoğan Bağlanmasının Desteklenmesinde Hemşire Neler Yapmalı?

Babalık sürecinin sağlıklı bir şekilde ilerleyebilmesi, baba ile preterm yenidoğan arasındaki etkileşime bağlıdır. Önceki çalışmalar, babaların YYBÜ’de sıklıkla “unutulan ebeveyn” olarak nitelendirildiğini göstermektedir.^{61,62} Doğum sonrası erken dönemde babaların katılım eksikliği, “Aile Merkezli Bakım” uygulamalarını kaçınılmaz hale getirmiştir. Mevcut bakım modellerinde genellikle annelere öncelik verildiği belirtilmektedir (Filippa ve ark., 2021; Mancini, 2023).^{61,63} YYBÜ’de çalışan hemşireler, baba-preterm yenidoğan bağını destekleme ve babaları bilgilendirme konularında yeterli bilgi ve beceriye sahip olmalıdır. Olumlu baba-bebek ilişkilerini teşvik etmek için, bu süreci etkileyen faktörlerin ve bağlanma davranışlarının anlaşılması gereklidir (Hockenberry ve Wilson, 2019).⁶⁴ Babalar, yenidoğan bebekleriyle diğer ebeveynlerden farklı bağlanma davranışları sergileyebilirler.

YYBÜ hemşireleri, babaların bağlanma biçimlerindeki farklılığı bilmesi preterm-baba bağlanmasının sağlanması açısından önemlidir:

- Görsel Odaklanma: Babalar, çocuklarının fiziksel özelliklerine dikkat eder.
- Dokunma İsteği: Babalar bebeklerine dokunma arzusunu ifade eder.
- Benzerlik Vurgusu: YYBÜ’de babalar, bebeklerinin kendilerine benzeyen özelliklerine dikkat çeker.

- Mükemmeliyetçilik: Babalar, bebeklerinin mükemmel olduklarını ifade eder.
- Duygusal Bağ: Babalar, bebeklerine tüm dikkatlerini vererek güçlü duygusal bağlar kurar.
- Sevinç ve Mutluluk: Babalar, aşırı sevinç ve mutluluk gösterirler.
- Saygı ve Tatmin: Babalar, bebeklerine karşı yoğun saygı ve tatmin duyguları taşır.⁶⁴

Babalar, bebeklerini ilk gördüklerinde YYBÜ’de en yüksek bağlanma seviyelerini yaşayabilirler. Yenidoğanın refleksleri, özellikle tutma refleksi ile bu bağlanma süreci başlar ve yoğunlaşır. Babaların davranışsal tepkileri ve babaların temel yaşam bulgularındaki değişimler bu süreci etkileyebilir.⁶⁴ Hemşireler, babaların bağlanma davranışlarını gözlemleme ve tanılamada önemli bir rol oynar. Hemşireler, babaları bebeklerinin fiziksel bakımında bilgilendirmeli ve preterm yenidoğanla etkileşimlerini teşvik etmelidir. Baba-preterm yenidoğan bağını güçlendirmek için, anne, baba ve bebek üçlüsünün aynı odada bulunması önemlidir. Ayrıca, hemşireler babalara yönelik eğitim programları sunmalı ve bu programlara babaların katılımı teşvik etmelidir. Eğitim konuları arasında ten tene temas, bebek kucaklama, bez değiştirme, banyo yaptırma, emzirme sorunları ve preterm bebeklerin evde bakımı gibi konular yer almalıdır.^{46,61,63,65} Hemşireler, babaların bebekleriyle ilgili duygularını ve düşüncelerini açıkça ifade etmelerine olanak tanımalıdır.⁶⁴

Doğum sonrası hassas dönemde (doğum sonrası erken dönem) baba-preterm yenidoğan bağlanmasının başladığı düşünüldüğünde, baba-preterm yenidoğan bağlanma sürecinde etkisi büyüktür. Bir sistematik derlemede, YYBÜ’de babaların bebeklerinin bakımına katılımının, bebeklerin fizyolojik ve davranışsal tepkileri üzerinde olumlu etkiler yarattığı, annelerde olduğu gibi babaların da zihinsel sağlığının olumlu yönde etkilendiği belirtilmiştir.⁶³ YYBÜ’nün tasarımından bağımsız olarak, babaların yenidoğan bakımına tam anlamıyla

dahil olmalarının baba-bebek bağı | geliştirdiği unutulmamalıdır.⁶²

SONUÇ VE ÖNERİLER

Baba-preterm yenidoğan bağlanmasının geliştirilmesi, sadece babaların psikolojik sağlığı için değil, aynı zamanda preterm yenidoğanların sağlık refahını en üst düzeye çıkartılması için de hayati öneme sahiptir.

Bu derleme, baba-preterm yenidoğan bağlanmasının önemini ve bu bağlanmanın çeşitli faktörler tarafından nasıl etkilendiğini kapsamlı bir şekilde ele almıştır. Erken doğum hem bebek hem de ebeveynler için zorlu bir süreçtir; bu süreçte baba-preterm yenidoğan ilişkisi hem yenidoğanın hem de babanın sağlığı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Bağlanma, bebeklerin gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasında kritik bir rol oynarken, babaların aktif katılımı, bu bağın güçlenmesi için hayati öneme sahiptir.

Hemşireler: YYBÜ’de babaların yaşadığı stres ve belirsizlik, bu bağlanma sürecini olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, hemşireler

babaların bu süreçte desteklenmesi ve bilgilendirilmesi adına kritik bir rol oynamaktadır. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin güçlendirilmesi için uygulanan bağlanma temelli hemşirelik yaklaşımları, babaların bebekleriyle bağ kurmalarını teşvik edebilir.

Klinik araştırmacılar: Bağlanma temelli eğitim programları, ebeveynlerin bilgi ve becerilerini artırarak, baba-preterm yenidoğan bağlanmasını desteklemede etkili olabilir. Bütün bu unsurlar göz önüne alındığında, baba-preterm yenidoğan bağlanmasının desteklenmesi, yenidoğan sağlığını iyileştirmek ve ebeveynlerin psikolojik durumunu güçlendirmek için kritik bir strateji olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yenidoğan sağlığını artırmak için sistematik yaklaşımlar ve bağlanma temelli hemşirelik modelleri geliştirilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Healthy People 2030. (2024). "Reduce preterm births-MICH-07". Erişim adresi: <https://health.gov/healthypeople/objectives-and-data/browse-objectives/pregnancy-and-childbirth/reduce-preterm-births-mich-07/data> (Erişim tarihi: 10.03.2024).
2. Perin J, Mulick A and Yeung D. (2022). "Global, regional, and national causes of under-5 mortality in 2000-19: an updated systematic analysis with implications for the Sustainable Development Goals". *The Lancet Child & Adolescent Health*. 6 (2), 106-115. [https://doi:10.1016/S2352-4642\(21\)00311-4](https://doi:10.1016/S2352-4642(21)00311-4)
3. UNICEF. (2023). "150 million babies born preterm in the last decade". Erişim adresi: <https://www.unicef.org/press-releases/150-million-babies-born-preterm-last-decade> (Erişim tarihi: 13.04.2024).
4. Hill R and Flanagan J. (2020). "The maternal-infant bond: Clarifying the concept". *International journal of nursing knowledge*. 31 (1), 14-18. <https://doi:10.1111/2047-3095.12235>
5. Ettenberger M, Bieleninik L, Epstein S and Elefant C. (2021). "Defining Attachment and Bonding: Overlaps, Differences and Implications for Music Therapy Clinical Practice and Research in the Neonatal Intensive Care Unit (NICU)". *Int J Environ Res Public Health*. 18 (4). <https://doi:10.3390/ijerph18041733>
6. Bowlby J. (1969). "Attachment and loss". New York: Random House.
7. Berk L. (2015). "Child development". Pearson Higher Education: AU.
8. Harlow E. (2021). "Attachment theory: Developments, debates and recent applications in social work, social care and education". *Journal of Social Work Practice*. 35 (1), 79-91. <https://doi:10.1080/02650533.2019.1700493>
9. Klaus MH and Kennell JH. (1976). "Maternal-infant bonding: The impact of early separation or loss on family development". Mosby: Missouri.
10. Klaus MH, Jerauld R, Kreger NC, McAlpine W, Steffa M and Kennel JH. (1972). "Maternal attachment. Importance of the first post-partum days". *N Engl J Med*. 286 (9), 460-3. <https://doi:10.1056/nejm197203022860904>
11. Cheong JLY, Burnett AC, Treyvaud K and Spittle AJ. (2020). "Early environment and long-term outcomes of preterm infants". *J Neural Transm (Vienna)*. 127 (1), 1-8. <https://doi:10.1007/s00702-019-02121-w>
12. Winston R and Chicot R. (2016). "The importance of early bonding on the long-term mental health and resilience of children". *London J Prim Care (Abingdon)*. 8 (1), 12-14. <https://doi:10.1080/17571472.2015.1133012>
13. Givrad S, Hartzell G and Scala M. (2021). "Promoting infant mental health in the neonatal intensive care unit (NICU): A review of nurturing factors and interventions for NICU infant-parent relationships". *Early Hum Dev*. 154 (1). <https://doi:10.1016/j.earlhumdev.2020.105281>
14. Ramchandani PG, Domoney J, Sethna V, Psychogiou L, Vlachos H and Murray L. (2013). "Do early father-infant interactions predict the onset of externalising behaviours in young children? Findings from a longitudinal cohort study". *Journal of child psychology and psychiatry*. 54 (1), 56-64. <https://doi:10.1111/j.1469-7610.2012.02583.x>
15. Joas J and Möhler E. (2021). "Maternal bonding in early infancy predicts childrens' social competences in preschool age". *Frontiers in Psychiatry*. 12 (1), 687535. <https://doi:10.3389/fpsy.2021.687535>
16. de Cock ESA, Henrichs J and Klimstra TA. (2017). "Longitudinal Associations Between Parental Bonding,

- Parenting Stress, and Executive Functioning in Toddlerhood". *J Child Fam Stud.* 26 (6), 1723-1733. <https://doi:10.1007/s10826-017-0679-7>
17. Abraham E, Hendler T, Shapira-Lichter I, Kanat-Maymon Y, Zagoory-Sharon O and Feldman R. (2014). "Father's brain is sensitive to childcare experiences". *Proceedings of the National Academy of Sciences.* 111 (27), 9792-9797. <https://doi:10.1073/pnas.1402569111>
 18. Kerstis B, Aarts C and Tillman C. (2016). "Association between parental depressive symptoms and impaired bonding with the infant". *Arch Womens Ment Health.* 19 (1), 87-94. <https://doi:10.1007/s00737-015-0522-3>
 19. Nishigori H, Obara T and Nishigori T. (2020). "Mother-to-infant bonding failure and intimate partner violence during pregnancy as risk factors for father-to-infant bonding failure at 1 month postpartum: an adjunct study of the Japan Environment and Children's Study". *J Matern Fetal Neonatal Med.* 33 (16), 2789-2796. <https://doi:10.1080/14767058.2018.1560414>
 20. Gettler LT, McDade TW, Agustin SS, Feranil AB and Kuzawa CW. (2015). "Longitudinal perspectives on fathers' residence status, time allocation, and testosterone in the Philippines". *Adaptive Human Behavior and Physiology.* 1, 124-149. <https://doi:10.1007/s40750-014-0018-9>
 21. Candelori C, Trumello C, Babore A, Keren M and Romanelli R. (2015). "The experience of premature birth for fathers: the application of the Clinical Interview for Parents of High-Risk Infants (CLIP) to an Italian sample". *Frontiers in psychology.* 6 (1), 1-12. <https://doi:10.3389/fpsyg.2015.01444>
 22. Hardin JS, Jones NA, Mize KD and Platt M. (2020). "Parent-Training with Kangaroo Care Impacts Infant Neurophysiological Development & Mother-Infant Neuroendocrine Activity". *Infant Behav Dev.* 58 (1), 101416. <https://doi:10.1016/j.infbeh.2019.101416>
 23. Garnica-Torres Z, Brarymi Dias G and da Silva PJ. (2024). "A systematic review of fatherhood and kangaroo care in the NICU". *Children and Youth Services Review.* 157, 107417. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2023.107417>
 24. Ünal Toprak F and Şentürk Erenel A. (2021). "Impact of kangaroo care after caesarean section on paternal-infant attachment and involvement at 12 months: A longitudinal study in Turkey". *Health Soc Care Community.* 29 (5), 1502-1510. <https://doi:10.1111/hsc.13210>
 25. Dong Q, Steen M, Wepa D and Eden A. (2022). "Exploratory study of fathers providing Kangaroo Care in a Neonatal Intensive Care Unit". *J Clin Nurs.* 0 (0), 1-12. <https://doi:10.1111/jocn.16405>
 26. Egelioglu Cetişli N and Işık S. (2020). "Paternal depresyon ve baba-bebek bağlanması arasındaki ilişki". *The relationship between paternal depression and father-infant attachment.* *Cukurova Medical Journal.* 45 (4), 1663-1671. <https://doi:10.17826/cumj.779530>
 27. Kırac A, Altuntaş D, Hançar D and Akman G. (2021). "Baba bebek bağlanmasının desteklenmesinin hemşirenin rolü". *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi.* 6 (1), 33-40. <https://doi:10.47115/jshs.972418>
 28. Kim AR, Tak YR, Shin YS, Yun EH, Park HK and Lee HJ. (2020). "Mothers' Perceptions of Quality of Family-Centered Care and Environmental Stressors in Neonatal Intensive Care Units: Predictors of and Relationships with Psycho-emotional Outcomes and Postpartum Attachment". *Matern Child Health J.* 24 (5), 601-611. <https://doi:10.1007/s10995-020-02876-9>
 29. Merritt L. (2021). "An Integrative Review of Fathers' Needs in the Neonatal Intensive Care Unit". *J Perinat Neonatal Nurs.* 35 (1), 79-91. <https://doi:10.1097/jpn.0000000000000541>
 30. Adama EA, Adua E, Bayes S and Mörelus E. (2022). "Support needs of parents in neonatal intensive care unit: An integrative review". *J Clin Nurs.* 31 (5-6), 532-547. <https://doi:10.1111/jocn.15972>
 31. Holm KG, Aagaard H and Maastrup R. (2022). "How to support fathers of preterm infants in early parenthood - An integrative review". *J Pediatr Nurs.* 67, e38-e47. <https://doi:10.1016/j.pedn.2022.10.001>
 32. López-Maestro M, Sierra-Garcia P and Diaz-Gonzalez C. (2017). "Quality of attachment in infants less than 1500g or less than 32weeks. Related factors". *Early Hum Dev.* 104, 1-6. <https://doi:10.1016/j.earlhumdev.2016.11.003>
 33. Kommers D, Oei G, Chen W, Feijs L and Bambang Oetomo S. (2016). "Suboptimal bonding impairs hormonal, epigenetic and neuronal development in preterm infants, but these impairments can be reversed". *Acta Paediatr.* 105 (7), 738-51. <https://doi:10.1111/apa.13254>
 34. Koliouli F, Troupel O, Dajon M and Benard M. (2024). "COVID-19 and premature birth: Parental stress, post-traumatic stress and first bond between the newborn and its parents". *Psychologie Française.* 69 (2), 129-141. <https://doi:10.1016/j.psfr.2024.01.001>
 35. Vaerland IE, Vevatne K and Brinchmann BS. (2017). "Fathers' experience of starting family life with an infant born prematurely due to mothers' severe illness". *Sex Reprod Healthc.* 13 (1), 8-13. <https://doi:10.1016/j.srhc.2017.05.002>
 36. Stefana A, Biban P, Padovani EM and Lavelli M. (2022). "Fathers' experiences of supporting their partners during their preterm infant's stay in the neonatal intensive care unit: a multi-method study". *Journal of Perinatology.* 42 (6), 714-722. <https://doi:10.1038/s41372-021-01195-3>
 37. Bowlby J. (1980). *Attachment and loss. Vol 3. Loss: Sadness and depression.* Basic Books.
 38. Hall RA, Hoffenkamp HN, Tooten A, Braeken J, Vingerhoets AJ and Van Bakel HJ. (2015). "Child-rearing history and emotional bonding in parents of preterm and full-term infants". *Journal of Child and Family Studies.* 24, 1715-1726. <https://doi:10.1007/s10826-014-9975-7>
 39. Brady M, Stevens E, Coles L, Zadoroznyj M and Martin B. (2017). "You can Spend Time... But not Necessarily be Bonding with Them': Australian Fathers' Constructions and Enactments of Infant Bonding". *Journal of Social Policy.* 46 (1), 69-90. <https://doi:10.1017/S0047279416000374>
 40. Heo YJ and Oh WO. (2019). "The effectiveness of a parent participation improvement program for parents on partnership, attachment infant growth in a neonatal intensive care unit: A randomized controlled trial". *Int J Nurs Stud.* 95, 19-27. <https://doi:10.1016/j.ijnurstu.2019.03.018>
 41. Services AGDoS. (2014). "Families and children". Erişim adresi: <https://www.dss.gov.au/our-responsibilities/families-and-children/programs-services/paid-parental-leave-scheme/paid-parental-leave-evaluation-phase-4-report> (Erişim tarihi: 05.10.2023).
 42. Cumhuriyeti T. (1965). "Develet memurları kanunu". Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=657&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> (Erişim tarihi: 03.05.2023).
 43. Suzuki T, Nishigori T and Obara T. (2023). "Factors associated with new onset of father-to-infant bonding failure from 1 to 6 months postpartum: an adjunct study of the Japan environment and children's study". *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 58 (11), 1603-1624. <https://doi:10.1007/s00127-023-02505-0>
 44. Lægteskov TR, Holm KG, Petersen M, Lysdal RK, Hjelvang BR and Brødsgaard A. (2023). "Father Groups in the Neonatal Intensive Care Unit: A Supportive Intervention". *Adv Neonatal Care.* 23 (5), 478-486. <https://doi:10.1097/anc.0000000000001092>
 45. Shorey S, Ang L and Goh ECL. (2018). "Lived experiences of Asian fathers during the early postpartum period: Insights from

- qualitative inquiry". *Midwifery*. 60, 30-35. <https://doi:10.1016/j.midw.2018.02.009>
46. Shorey S, Ang L, Goh ECL and Lopez V. (2019). "Paternal involvement of Singaporean fathers within six months postpartum: A follow-up qualitative study". *Midwifery*. 70, 7-14. <https://doi:10.1016/j.midw.2018.12.003>
47. Gül U, Kobya Bulut H. (2022). "Assessment of factors and father-infant attachment levels among Turkish's fathers of preterm infants". *J Pediatr Nurs*. 64, e69-e76. <https://doi:10.1016/j.pedn.2021.12.027>
48. İnan Yurdagül N and Esenay FI. (2023). "Effect of kangaroo care applied by mothers and fathers in premature infants: A crossover study". *Journal of Neonatal Nursing*. 29 (3), 501-505. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.jnn.2022.08.008>
49. Alnuaimi N and Tluczek A. (2022). "Father's Bonding With an Infant Born Prematurely: A Qualitative Meta-synthesis". *West J Nurs Res*. 44 (5), 493-505. <https://doi:10.1177/01939459211002909>
50. Chen YL, Lee TY, Gau ML and Lin KC. (2019). "The Effectiveness of an Intervention Program for Fathers of Hospitalized Preterm Infants on Paternal Support and Attachment 1 Month After Discharge". *J Perinat Neonatal Nurs*. 33 (2), 160-169. <https://doi:10.1097/jpn.0000000000000406>
51. Sisson H, Jones C, Williams R and Lachanudis L. (2015). "Metaethnographic Synthesis of Fathers' Experiences of the Neonatal Intensive Care Unit Environment During Hospitalization of Their Premature Infants". *J Obstet Gynecol Neonatal Nurs*. 44 (4), 471-480. <https://doi:10.1111/1552-6909.12662>
52. Baia I, Amorim M, Silva S, Kelly-Irving M, de Freitas C and Alves E. (2016). "Parenting very preterm infants and stress in Neonatal Intensive Care Units". *Early Hum Dev*. 101, 3-9. <https://doi:10.1016/j.earlhumdev.2016.04.001>
53. Prouhet PM, Gregory MR, Russell CL and Yaeger LH. (2018). "Fathers' Stress in the Neonatal Intensive Care Unit: A Systematic Review". *Adv Neonatal Care*. 18 (2), 105-120. <https://doi:10.1097/anc.0000000000000472>
54. Bieleninik Ł, Lutkiewicz K, Jurek P and Bidzan M. (2021). "Paternal Postpartum Bonding and Its Predictors in the Early Postpartum Period: Cross-Sectional Study in a Polish Cohort". *Front Psychol*. 12, 628650. <https://doi:10.3389/fpsyg.2021.628650>
55. Govindaswamy P, Laing SM, Waters D, Walker K, Spence K and Badawi N. (2020). "Fathers' needs in a surgical neonatal intensive care unit: Assuring the other parent". *PLoS One*. 15 (5), e0232190. <https://doi:10.1371/journal.pone.0232190>
56. Baldwin S, Malone M, Sandall J and Bick D. (2018). "Mental health and wellbeing during the transition to fatherhood: a systematic review of first time fathers' experiences". *JBIEvidence Synthesis*. 16 (11). <https://doi:0.11124/JBISRR-2017-003773>
57. Monaghan J, Kim T, Dol J, Orovec A and Campbell-Yeo M. (2020). "Parents' learning needs and preferences in a neonatal intensive care unit: A desire for enhanced communication and eHealth technology". *Journal of Neonatal Nursing*. 26 (2), 101-105. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.jnn.2019.09.001>
58. Fisher D, Khashu M and Adama EA. (2018). "Fathers in neonatal units: Improving infant health by supporting the baby-father bond and mother-father coparenting". *Journal of Neonatal Nursing*. 24 (6), 306-312. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.jnn.2018.08.007>
59. Çekin B and Turan T. (2018). "The stress levels of parents of premature infants and related factors in Neonatal Intensive Care Units". *Turk J Pediatr*. 60 (2), 117-125. <https://doi:10.24953/turkjped.2018.02.001>
60. Mäkelä H, Axelin A, Feeley N and Niela-Vilén H. (2018). "Clinging to closeness: The parental view on developing a close bond with their infants in a NICU". *Midwifery*. 62, 183-188. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.midw.2018.04.003>
61. Mancini VO. (2023). "The role of fathers in supporting the development of their NICU infant". *Journal of Neonatal Nursing*. 29 (5), 714-719. <https://doi:https://doi.org/10.1016/j.jnn.2023.02.008>
62. van Veenendaal NR, van der Schoor SRD, Broekman BFP. (2022). "Association of a Family Integrated Care Model With Paternal Mental Health Outcomes During Neonatal Hospitalization". *JAMA Netw Open*. 5 (1), e2144720. <https://doi:10.1001/jamanetworkopen.2021.44720>
63. Filippa M, Saliba S, Esseily R, Gratier M, Grandjean D and Kuhn P. (2021). "Systematic review shows the benefits of involving the fathers of preterm infants in early interventions in neonatal intensive care units". *Acta Paediatr*. 110 (9), 2509-2520. <https://doi:10.1111/apa.15961>
64. Hockenberry MJ WD. (2019). "Wong's nursing care of infants and children". Missouri: Elsevier.
65. Sağlam D and İşler Dalgıç A. (2023). "Yenidoğan Döneminde Paternal Bağlanmanın Önemi ve Baba Dostu Hemşirelik Uygulamalarının Sürece Etkisi: Geleneksel Derleme". *Akdeniz Hemşirelik Dergisi*. 2 (1), 10-18. <https://doi:10.59398/ahd.1263168>